

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R. P. Honorati Fabri, Societatis Jesu Theologi,
Apologeticus Doctrinæ Moralis Eiusdem Societatis**

Fabri, Honoré

Coloniæ Agrippinæ, MDCLXXII

Postremum argumentum ex periculo transgrediendi legem propositum, &
solutum à Divo Antonio.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94565](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94565)

etiam probabilis ut tale raro per Doctores innotescat certo. Opponit. Gonet. artic. 2. lux dissert. §. 2. *his, hac verba Scoti in 3. dist. 25. quest. 1. ad 1. dub. occurrentes. Sicut in moralibus, quando sunt altercationes de aliquo peccato, quando primum est mortale, ut si unus peccat in scientia dicat, quod non licet sic mercari; & alius dicat, quod licet: tutius est non procedere sic, nec sic, sed expectare quousque veritas pateat aliunde. Si enim ita esset, quod unus Doctor diceret, aliquem peccare mortaliter, nisi sic faceret, & alius, quod peccaret, si sic faceret, tunc simplex foret perplexus. Ideo bene videndum est in moralibus, an aliquis aliquid asseratur. Et per hoc patet, ad secundam: Dico ad hanc; difficile esse priorem penitendum hujus contextus quoad sensum grammaticalem. Quia praemisso, uno dicente contractum tale esse illicitum, & alio dicente contractum esse licitum; Subjungitur, tutius esse, nec sic procedere, nec sic: Quod perinde videtur esse, atque si diceremus, in eo casu tutius esse, nec facere talem contractum, nec omittere. Hoc autem est impossibile, ac proinde nec tutius est, nec minus tutum. Ceterum quoad rem nostram nulla est difficultas, nec umbra difficultatis. Quia quidquid illud sit, de quo Scotus pronuntiat tutius esse, nil id facit ad questionem. Quæstio enim nostra non est, an hoc, vel illud sit tutius, an minus tutum; sed an posito, & agnito, quod aliquid sit tutius, teneamur ad illud sub peccato, si simul non sit minus probabile, quam oppositum. De qua re nil dicit, nil insinuat Scotus. Similiter in posteriori periodo non loquitur Scotus de cautela in agendo sub tali, vel tali opinione, sed de cautela in docendo tales, vel tales opiniones. Nostra autem quæstio procedit directè de cautela in agendo, seu de usu opinionum non de opinionibus ipsis. Neutra igitur pars ad rem nostram pertinet. Jam quoad illam particulam prioris periodi; *Quousque veritas pateat aliunde*; tu dices, veritas pateat per rationem probabiliorum, ego dico, per rationem saltem probabilem, cui acquiescat intellectus. Scotus neutrum dicit determinatè. Ergo, quod ad Scotum attinet, manemus sicut prius, nisi quod qui est contentus genere, videtur esse contentus infima etiam specie generis. Quod facit pro nobis. Illud denique de perplexitate simplicis, uno perito affirmante, & alio negante, accidit frequenter. Veniunt enim, & proposito casu addunt; talis mihi respondit affirmativè, talis negativè, ego neutri satis fido, tu quid dicis? Ego, vel protinus, vel interposito studio expono illi, quod mihi occurrit, & addo, si opus est, rationem, quæ videtur opportuna. Ille acquiescit, vel mihi, vel meæ rationi, vadit, & operatur sine scrupulo; atque hujus generis est, quod supponitur à Scoto. Quid autem hinc ad rem? An ne quilibet petens contra quemlibet peritum, & apud quemlibet facit opinionem probabilem? Aut quilibet est dispotus, ut discernat, atque agnoscat probabilitatem, vel probabilitatem, ubi re ipsa adest, ut non incidat in perplexitatem? Vide quæ dixi ab artic. 133. de elisione motivorum invicem oppositorum, & quæ dicam infra de dubitante artic. præsertim 191. Videtur propter hæc agnovisse R.P. Gonet nil se concludere posse ex hoc textu Scoti, & idè ejus verbis, interjecta sola virgula, & cum eodem caractere curativo, annexit hæc alia: *Quia videlicet, cum habens duas opiniones contrarias perplexus sit, periculose se determinare ad unam, nisi diligenter inspecta, illam probabiliorum agnosceret.* Verum hæc non dicit Scotus, & fortè fuit error Typographi; sed nec inferuntur ex Scoto, ut patet ex dictis. Tertius locus Scoti sumitur ex 4. dist.*

11. quest. 6. ad 1. dub. *Cum dubium sit, aut, an amidum sit hujusmodi materia, & pars negativa multum sit probabilior, non sine peccato aliquis se exponit tali dubio* Hoc testimonium, quod idem Gonet proponit cum additione similiter in fine, & cum diminutione, ac transmutatione in principio, constat clariùs ad rem nil facere. Quia Scotus agit ibi de opinione speculativa circa naturam physicam materiæ Sacramenti. Nostra autem quæstio est de opinione practica circa licitum, & illicitum; peccatum, & non peccatum. Et præterea omnes unanimi consensu tenemus, ex opinione speculativa utrumque probabili circa qualitatem materiæ Sacramenti non posse subduci opinionem practicam probabilem de usu per se licito talis materiæ in perficiendo Sacramento. Concedimus ergo adversariis plus etiam, quam habeatur ex hoc loco Scoti, sed quod nil conferat ad scopum controverfiæ. Vide si placet plura similia diligenter discussa apud Meldulam in loco indicato.

PARS TERTIA.

De Argumentis ex periculo operandi sub opinione.

Postremum argumentum, ex periculo transgrediendi legem, propositum, & solutum à D. Antonino.

ART. CLXIV. ARGUMENTO desumpto ex periculo transgrediendi legem Dei jam olim usi sunt, ante etiam Gersonem, gravissimi Theologi adversus opiniones ineptas, leviter, aut nulliter fundatas, adeoque minimè probabiles, & morum, ac legum corruptivas. Nuperi autem probabiliorista, & fautores certitudinis morales tanquam omnino requisitæ ad operandum honestè, & sine peccato abutuntur eodem argumento admodum ferventer, ac animosè adversus usum opinionum verè probabilium, habentium auctores classici, & laudatos communiter, atque magni meritò habitos; & quæ nituntur fundamentis minimè contemnendis, sive absolute, sive etiam comparative. Accumulant eam in rem textus quam plures, & eorum pro parte nostra interpretationes cohibitivas eorumdem intra ambitum veræ probabilitatis etiam infimæ, ac minùs tutæ, & exclusivas progressus ad usque, vel majorem probabilitatem, vel certitudinem moralem, explodunt, derident, detestantur tanquam ineptas, illegitimas, violentas. Res ea visa est mihi digna, cui pluresculum immorer adhibitis nonnulli considerationibus, quas spero futuras esse utiles detegendæ, insinuandæ, ac evincendæ, quoad hoc punctum, veritati. Libert autem, ac juyabit præmittere, ante omnia, discursum desuper D. Antonini, qui præcipuos ejusmodi textus attingit, & præcipuas interpretationum vias aperuit, ut opposito tantæ authoritatis obice comprimatur præindicata adversariorum audentia, & lectorè, nullo præoccupatum præjudicio, proniorè, ac attentiorè habeamus circa ea, quæ subjicienda deinde à nobis sunt

sub directione, ac manu ductione sapientissimi, piissimique Doctoris.

ART. CLXV. Diciturque Antoninus: cuius verba, & apices omnes pro meis haberi volo, & loco verborum meorum appono tanquam meliora, quo etiam titulo non multò antè partem eorum iteum descripsi. Argumentum petitur ex periculo transgrediendi legem per usum opinionis minus tutæ, nec moraliter certæ, proponit, ac diluit in hunc modum in sum. t. p. tit. 3. c. 10. §. 10. reg. 6. Solet autem impedire repulsionem scrupulorum (de qua est tota illa reg. 6.) Sententia aliquarum auctoritatum non benè intellectarum, & idè declaranda sunt, ut illa, quæ habetur extra de spons. (fortè cap. Juvenis de spons.) scilicet in dubiis tutior via est eligenda; propter quod scrupulosus eligit viam rigidiorè. Sed ad hoc respondetur, quod eligere viam tutiorè, consiliu est, non præcepti, aliis oporteret multos ingredi religionem, in qua tutius vivitur, quam in seculo. Non ergo de necessitate oportet tutiorè eligere, quando etiam alia via potest eligi. Sicut enim diversa via tendant ad unam Civitatem, licet una tutior alia sit; sic ad Civitatem celestem alius sic vadit, & tutiè: licet aliquis tutiori modo. Item quia dicitur Ecclesi. 3. Qui amat periculum, peribit in illo: Hinc est, quod B. Thomas, & alii dicunt, quod ille, qui agit id, de quo est dubium; utrum sit mortale, vel non: peccat mortaliter, quia periculo se exponit mortali. Cum ergo in aliqua re mortali sunt variae, & contrariae opiniones; ille, qui adhereret opinioni latioris viae, videtur se exponere periculo mortali, quia in dubio; cum possit illa opinio esse falsa, & contraria vera. Sed ad hoc respondetur, quod utique ille, qui agit scienter id, de quo dubitatur esse mortale, permanente dubitatione, mortaliter peccat, etiam si illud in se non esset mortale, sumendo propriè, & strictè dubitationem; videlicet prout rationes sunt aequè ponderantes ad utramque partem, nec magis declinat quis ad unam partem, quam ad aliam. Sed si dubitet leviter quis per modum scrupuli, sicut dubitat, seu formidat habens opinionem de aliquo, quia ita inhaeret ipsi sententia, quod tamen formidat de opposito; sic agendo contra tale dubium non peccatur, dum adheret opinioni alicujus Doctoris, & habet rationes probabiles pro ipsa magis, quam pro opposita opinione, etiam si ipsa opinio, quam tenet, non esset vera. Et hoc nisi ipsa opinio sumpta esset contra manifestum testimonium scripturæ, vel determinationem Ecclesiæ. Talis enim non operatur in dubio mortali, sed secundum opinionem probabilem, quod magis declarabitur in septima regula. Quod etiam Gregorius dicit. Bonarum mentium est, ibi culpam agnoscere, ubi culpa non est dist. 5. Ad hoc dicit glossa, agnoscere, id est, timere, & non per assensum firmum determinare. Hoc enim stultum esset secundum Cancellarium. Ex septima porro regula, ad quam se pro uberiori luce remittit, quoniam diffunditur latius, suffecerit hic exhibere, ultra ea, quæ non multò prius, expensa à nobis fuisse, ptiorè illius partem, cui consonant reliquæ, ut potè ab eadem derivatæ. Septima regula est, ait, pro scrupulorum depositione, præceptorum discretæ Epicalzatio, id est, interpretatio, vel declaratio. Aequitas enim, quam Philosophus nominat Epikèiam, præponderat rigori secundum juris peritos. Est autem aequitas, justitia, pensatis omnibus circumstantiis particularibus, dulcore misericordiae temperata. Et ait sapiens: Noli esse nimis justus, qui perit in justitia sua. Pertinet autem ad virtutem Epikèia considerare, non nudum de se præceptum sed circumstantias omnes ipsam particulariter respicientes. Unde Philosophus 5. Ethic. di-

cit, quod Epikèia interpretativa legum est melior, quam justitia legalis. Et secundum hanc virtutem Epikèia profertur præcepta Dei, Ecclesiæ, prælatorum, seu palam benè interpretari. Et in foro quidem contentio esse est interpretari, cuius est concedere, vel sententiam. Sed in foro conscientie circa præcepta, & Divina, & humana, dico, quod pertinet ad quemlibet pro facta sua. Si tamen rationabiliter interpretatur. Et secundum hanc de Tamb. septuplex doctrina per virtutem Epikèia scrupulosa conscientia profertur dari potest. Quarum prima est, inter duram, & benignam circa præcepta sententiam, quod benigna est potius ceteris paribus interpretatio scienda, quod etiam asserit Guili. Hujus ratio est, quia præcepta Dei, & Ecclesiæ non sunt ad tollendam omnem spirituales dulcedinem, qualis certè tollitur, quando nimis scrupulosè, & timide præcepta interpretantur. Secunda doctrina secundum virtutem Epikèia est, quod non Deus, nec Ecclesiæ per sua præcepta intendit obligare ad impossibile alicui. Cum enim secundum regulam juris nemo possit ad impossibile obligari, extra de reg. jur. lib. 2. Non solum dicitur impossibile, quod absolute non est possibile, sed etiam videtur interpretandum secundum virtutem Epikèia in lege nova esse impossibile, quod tunc est possibile, ut potè nimiam habens difficultatem. Aliud quomodo salvaretur illud? Omnia mem. lre. art. c. Tertia, &c.

ART. CLXVI. Habes in his 7. exemplum auctoritativum accipiendi, tanquam consilia, & non tanquam præcepta, textus suggerentes tutiorè opinionem in dubiis; Eligere viam tutiorè consiliu est, non præcepti. 2. Idem exemplum non ampliat eundem textus ad opinionem probabiles, seu assensu tenentes magno fundamento, sed restringendi superas dubitationes; sumendo propriè, & strictè dubitationem. 3. probabilitatem opinionis, qua utitur jam olim fuisse eam, quam fundat auctoritas alicujus Doctoris, cum rationibus, quibus quis assensuat tanquam melioribus, ac præminibus iuxta dicta supra art. 113. dum modo non adhi. pro parte contraria manifestus, ac indubitatus excellat fundamenti veritatis: Dum adheret opinioni alicujus Doctoris, & habet rationes probabiles pro ipsa magis, quam pro opposita: Nisi ipsa opinio sumpta esset contra manifestum testimonium scripturæ, vel contra traditionem Ecclesiæ, ut etiam tra. debeat D. Thomas expensis à nobis paulò prius. 4. non esse inventionem inordinatam, aut theologorum proptiam deviantium Ethicè Christianam, quod excuset proxi. à peccato, in qua vis indiscriminatim materia, ignorantia involvitur conferta opinioni ejusmodi probabili: Etiam ipsa opinio, quam tenet, non esset vera. 5. ad virtutem pertinet, quod interpretatur benè præcepta divina, & humana, atque interpretatione rigida, aut altera textuum præferentium oppositum conceptos excoctivos spiritus, & ablativos hilaritatis, & vigoris, seu dulcedinis spiritualis; sicut impedire repulsionem scrupulorum sententia aliquarum auctoritatum non benè intellectarum: secundum hanc virtutem profertur sumus præcepta benè interpretari: præcepta Dei, & Ecclesiæ sunt ad tollendam omnem spirituales dulcedinem, qualis certè tollitur, quando nimis scrupulosè, & timide præcepta interpretantur. 6. auctoribus in doctrina moralibus rigidis, & nolentibus uti justitia dulcore misericordiae temperata sapienter, & piè suggeri ad emolumentum eorum dicitur illud Ecclesi. 7. 17. Noli esse justus multum. Et illud Christi Domini Matth. 11. 29. Inquit enim meum suave est, & omnia mem. lre. 1. Inquit dem hac illis opponit S. Antoninus dicitur vulgè dicitur

dom viveret consiliarius, propter consiliorum sapientiam, & pietatem. Adde adversarios nostros, hac una assertione necessitatis, seu obligationis utendi tutiori sententia, quandoque opposita opinio non est certò, ac manifestè probabilior, doceret tanquam veras, & unicè tenendas sententias rigidores, seu assertivas, & inductivas obligationis in omnibus, & singulis quæstionibus de licita, & illicita operatione controversis inter auctores Catholicos, quarum dicuntur repèri in uno Diana plusquam tria millia. Quia in omnibus ejusmodi quæstionibus apud plerumque omnes est anceps, & obsecutus excessus probabilitatis conveniens alteri opinioni supra opinionem oppositam, uti consideratum à nobis superius fuit art. 51. Unde perinde est dicere, quod isti dicunt, omnem operationem non conformem opinioni, vel tutiori, vel certò probabiliori, seu ut plerique eorundem adversariorum jam loquuntur, moraliter certæ, esse peccaminosam, atque dicere, in omnibus, & singulis prædictis numerosissimis quæstionibus opinionem tutiorem, id est, assertivam obligationis, & quod operatio, de qua queritur, sit illicita, esse veram, & oppositam falsam; esset nimirum implicatio manifesta, si quis hæc duo simul diceret, verum est hanc, vel illam talem operationem esse licitam, nullamque esse obligationem vitandi illam; sed est etiam verum peccatum esse, quicumque eandem operationem executioni mandabit utpotè oppositam opinioni tutiori, cujus falsitas non est moraliter certa. Manifestum igitur est modernos istos adversarios nostros opponi è regione intentioni, & piis ac salubribus documentis D. Antonini, & licet ex præinductis ab eodem fundamentis appareat haud obscure, rationem, & veritatem militare pro ipso; redibit tamen paulo post distinctior nobis sermo circa hoc punctum, exposito discrimine inter doctrinam tutiorem, tutioremque operationem. Septimò, ac ultimo nota non esse de nihilo querelam D. Antonini de impossibilitate, seu de maxima ac moraliter apud plerumque insuperabili difficultate consequendæ vitæ æternæ juxta doctrinam de necessitate, seu obligatione operandi conformiter ad tutiorem, ubicunque deest certitudo moralis in contrarium. Quoruscumque enim quisque est, qui spondere sibi de se possit conformitatem suæ voluntatis ad tutiorem in tanta, ac tam immensa opinabilium varietate, & multitudine circa omnem materiam moralem? Nec Deus, nec Ecclésià intendit obligare ad impossibile: In lege nova esse impossibile, quod vix est possibile, utpote nimiam habens difficultatem; aliàs quo modo salvaretur illud? Onus meum leve, Videatur Cornel. à Lapide ad præinductum locum Ecclesiasticis! Noli esse justus multum, cum notis præsertim Greg. Naz. & Bernar. Et nos ad singulos adversariorum textus seorsim, ac non nihil distinctius considerandos descendamus.

Uterior consideratio textuum pro obligatione ad tutiorem.

ART. CLXVII. PRIMò, ac principaliter arguunt adversarii ex illo Eccles. 27. Qui amat periculum, in illo peribit. Peccat ergò, qui utitur opinione minus probabilis, & minus certa. Dico istam consequentiam non tenere. Quia testimonium scripturæ, quod assumitur, tribus de causis non pertinet ad propositum. Primum enim ed loci non agitur de periculo

lo in genere, & multò minus in specie de periculo operandi juxta tale, vel tale genus doctrinæ moralis, sed agitur determinatè de periculo moriendi in peccato mortali, & incidendi in æternam damnationem, quod imminet peccatori obdurato, & differenti penitentiam usque ad articulum mortis. Patet hoc insipienti integram sententiam cum sua particula copulativa, quæ sic habet: Cor durum habebit malè in novissimo; & qui amat periculum, in illo peribit. Peribit nimirum finali animæ interitu, qui se exponit periculo malè habendi in novissimo periduritiam cordis, & permanentiam habituales in peccato cum dilatione penitentia, & emendationis usque ad articulum mortis. Qui est sensus literalis, & proprius testimonii propositi, ut patet consideranti. Lege etiam interpretes, si placet. Vides autem hunc sensum distare à tua tutioris necessitate, quantum distat ortus ab occasu.

ART. CLXVIII. Deindè prædictio ista comminatio interitus finalis, fundata in amore periculi amittendæ salutis animæ, accipiatur nihilominus seorsim tanquam gnome, seu sententia universalis ad probandum, quod immediatè præmissum fuerat de duro corde malè habituro in novissimo. Videndum jam erit, & tibi, & mihi, quantum, & quanti mali periculum esse debeat, ut in ejus amore fundari rectè possit prædictio, seu comminatio interitus animæ tanquam certò futuri certitudine morali, qualis procul dubio subintelligitur in nostro sacro textu. Et postquam convenerimus de magnitudine mali, nempe tantam illam esse oportere, quanta inest cujus peccato lethali, dissentiemus necessariò circa magnitudinem periculi asserente te, & conante statuere, sufficere periculum, quantum inest operationi directæ per opinionem probabilè, quod ea non sit peccatum lethale, si simul addit opinio contraria, quæ vel appareat probabilior, vel non sit certò minus probabilis; me verò id negante, & asserente esse necessarium periculum, quantum inest operationi directæ per opinionem temerariam, præcipitem, inconsultam, ac demum innixam prætextibus vanis, ac futilibus contra fundamentum manifestè, ac indubitè præminens. Neuter autem quoad hoc proficere quidquam possumus, & tuminus, ex proposito testimonio. In quo videlicet nulla statuitur directè taxa, seu regula determinata magnitudinis periculi potendentis interitum, ut per se patet. Indirectè verò, si quid indè argueretur, pro me potius argumentum militaret. Oporteret enim intelligere magnitudinem periculi, qualis immediatè præcessit in duro corde, seu habitualiter, ac pertinaciter adhærente peccato usque ad articulum mortis. Non est autem tantum, aut tale periculum, quod inest usui cujusquam opinionis verè probabilis, siquidem per eam, non sine magno fundamento, & omnibus, quæ occurrere cuique possunt diligenter hinc, & indè consideratis, creditur nihil esse mali operationi, quàm dirigit.

ART. CLXIX. Inquiro demum, ut hoc ipsum percipiatur clarius; vel ex vi hujus textus, intenditur, amorem, seu deglutionem cujusvis indiscriminatum periculi etiam remoti, aut remotissimi, levis, aut levissimi incidendi in peccatum lethale, esse lethalliter peccaminosam, vel non nisi periculo existente magno, tali, ac tanta aliqua determinata magnitudine; Si intentio sit de quovis indiscriminato periculo, præterquam est intentio valdè irrationalis, & absurda, ut observabamus adversus Sinnichium, dum ageremus cum ipso, argumentum ferit